

24.04.2018

Asia/9

§ 113

Lausunto Outamon lastenkodin henkilökunnan riittävydestä sekä rajoitustoimenpiteitä koskevasta päätöksentekomenettelystä

HEL 2018-001390 T 03 01 02

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen lausuntopyyntö 31.1.2018; dnro EOAK/6987/2017

Lausunto

Sosiaali- ja terveyslautakunta antoi lausunnon eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle Outamon lastenkodin hoitohenkilöstön riittävydestä suhteessa lastenkotiin sijoitettujen lasten hoidon tarpeeseen ja menettelystä kohdistettaessa lapsiin rajoitustoimenpiteitä sekä siitä, miten lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valvoo yksittäistapauksissa rajoitustoimenpiteiden käyttöä.

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Karri Välimäki, johtava lakimies, puhelin: 310 43970
karri.valimaki(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen pyyntö 31.1.2018, 6987.pdf
- 2 Tarkastuspöytäkirja 1.12.2017
- 3 Perhe- ja sosiaalipalvelujen lastenkotitoiminnan päällikön selvitys 9.3.2018

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies

Otteen liitteet

Esitysteksti
Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano
Liite 3

Lausuntoehdotus

Lausunto on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

24.04.2018

Asia/9

Lausuntoa on pyydetty 31.3.2018 mennessä. Oikeusasiamiehen kanslian esittelijän kanssa on sovittu 27.3.2018, että lausunnon antamisen määräaika jatketaan 30.4.2018 saakka.

Outamon lastenkodin hoitohenkilöstön riittävyys

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen määräyksestä Outamon lastenkotiin tehtiin 20.9.2017 ennalta ilmoittamaton tarkastuskäynti. Tarkastuksesta laadittiin pöytäkirja, joka on liitteenä numero 2. Tarkastuskäynnillä oikeusasiamiehen kanslian edustajien, Outamon lastenkodin henkilökunnan sekä sijoitettujen lasten kanssa käymissä keskusteluissa ilmeni, että Outamon perusosastojen henkilökunta ei pysty ottamaan huomioon lasten yksilöllisiä tarpeita. Henkilökunnan puutteella oli myös syy-yhteys siihen, että lapset laiminlöivät koulunkäyntiään, koska työntekijöillä ei ollut mahdollisuutta tehdä lasten kanssa yksilöllistä työtä ja motivoida heitä koulunkäyntiin. Henkilökunta kertoi myös, että jokaisella osastolla oli resurssivaje. Näiden seikkojen johdosta apulaisoikeusasiamies pyytää sosiaali- ja terveystoimialaa selvittämään, millä tavoin se huolehtii Outamoon sijoitettujen lasten tarpeenmukaisen ja laadultaan asianmukaisen sijaishuollon järjestämisestä sekä sosiaali- ja terveyslautakuntaa antamaan asiasta lausuntonsa (liite numero 1).

Liitteenä numero 3 olevan lastenkotitoiminnan päällikön selvityksen mukaan tarkastuskäynnin aikaan Outamon lastenkodissa oli merkittävä henkilöstövaje, jonka johdosta hoidon laatu oli tavanomaista heikompi. Hoitohenkilökunnan vajauksen vuoksi lasten sijoittaminen Outamon lastenkotiin keskeytettiin lokakuun lopussa vuonna 2017. Vakanssien täyttöasteen parannuttua vuodenvaihteessa toteutetun rekrytointikampanjan ansiosta lasten koulunkäyntiä on pystytty turvaamaan syksyä paremmin ja järjestämään lapsille enemmän yksilöllistä keskusteluaikaa. Lastenkodin henkilöstömitoitusta tullaan vahvistamaan kuluvan vuoden syksyllä kolmella ohjaajan vakanssilla, jolloin osastokohtainen henkilöstömitoitus on selvityksen mukaan 1,3.

Lastensuojelulain 59 §:n 1 ja 2 momentti edellyttävät, että lastenkodin asuinyksikössä hoidetaan enintään seitsemää lasta, ja asuinyksikössä tulee olla pääsääntöisesti vähintään seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Lastenkodissa on oltava lasten tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen nähden riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ja muuta henkilöstöä. Lisäksi hoito- ja kasvatustehtävissä olevan henkilöstön henkilöstörakenteessa on otettava huomioon toimintayksikön asiakaskunnan erityistarpeet ja toiminnan luonne (lastensuojelulain 60 §:n 1 ja 3 momentti).

Lautakunta toteaa, että Outamon lastenkoti toimii kuudella vaativan laitoshoidon osastolla. Lastenkodissa on 37 lapsipaikkaa ja merkittävä

osa lapsista on ulkomaalaistaustaisia. Outamoon sijoitetut lapset ovat erityistä huolenpitoa ja tukea tarvitsevia ja heidän hoitonsa on haastavaa. Henkilöstömitoitus ei ole ainoa kriteeri arvioitaessa mahdollisuuksia järjestää lapselle sijaishuoltoa Outamossa. Ennen kun lapsi sijoitetaan Outamon lastenkotiin, on arvioitava, pystytäänkö hänen hoitonsa ja huolenpitonsa järjestämään lapsen yksilölliset erityistarpeet huomioon ottaen ja tarvittaessa on harkittava muita sijoitusvaihtoehtoja.

Päätöksentekomenettely kohdistettaessa lapseen rajoitustoimenpiteitä

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen määräämällä tarkastuskäynnillä Outamon lastenkotiin ilmeni, että suurin osa rajoitustoimenpiteitä koskevista päätöksistä oli tehty takautuvasti, monesti useita päiviä tai viikkoja sen jälkeen, kun rajoitustoimenpide oli toteutettu. Lisäksi päätöksistä puuttui kuulemisen ajankohta ja sisältö sekä päätöksentekijän virka-asema. Tarkastushavaintona oli myös, että rajoitettaessa lapsen liikkumisvapautta viikonlopun yli, ei samalle viikonlopulle sovittua lapsen kotilomaa toteutettu. Asiassa ei kuitenkaan tehty päätöstä lapsen yhteydenpidon rajoittamisesta. Liikkumisvapauden rajoittamisella tarkoitetaan määräystä, jolla lapselle asetetaan määräajaksi kiello poistua esimerkiksi laitoksen alueelta (lastensuojelulain 69 §). Yhteydenpidon rajoittamisella puolestaan estetään lapsen yhteydenpitoa hänelle läheisiin henkilöihin, esimerkiksi vanhempiin (lastensuojelulain 62 §). Jos lapsen liikkumisvapautta rajoitetaan viikonlopun ajaksi siten, että hän ei saa poistua laitoksen alueelta, estetään samalla tosiasiallisesti kotiloma eli lapsen yhteydenpito vanhempiinsa. Kyseessä on siis kaksi rajoitusta, joista kumpaisestakin on tehtävä päätös. Lastenkodissa oli käytössä "kasvatuksellinen seuraamus", joka seurasi esimerkiksi koulunkäynnin laiminlyönnistä tai tupakoinnista. Kolme tällaista "kasvatuksellisesta seuraamuksesta" merkitsi kotiloman peruuntumista.

Lastenkotitoiminnan päällikön selvityksen mukaan rajoitustoimenpiteistä päätetään nyt saman päivänä kun rajoitus on pantu toimeen tai viimeistään seuraavana arkipäivänä. Kuuleminen ja päätöksentekijän virka-asema tai tehtävänimike kirjataan rajoituspäätökseen. Mikäli liikkumisvapauden rajoittamista koskeva päätös kestää viikonlopun yli ja lapsen kotiloma jää tämän vuoksi toteutumatta, tehdään erikseen päätös lapsen yhteydenpidon rajoittamisesta, jos sen tekemiselle on lastensuojelulain mukainen peruste. "Kasvatuksellisena seuraamuksena" ei enää ole kotiloman menettäminen.

Lautakunta toteaa, että lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden edellytyksenä on, että lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttaminen tai lapsen oma taikka toisen henkilön terveys tai turvallisuus sitä välttämättä vaatii. Rajoituksia ei saa koskaan käyttää rangaistuksena.

Jos rajoitustoimenpide on välttämätön, on valittava lapsen perusoikeuksia vähiten loukkaava toimenpide.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskeva valvonta

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rajoitustoimenpiteisiin kohdistama valvonta on osa lapsikohtaista valvontaa ja lapsen suunnitelmallista vastuusosiaalityötä. Sosiaalityöntekijä valvoo rajoitustoimenpiteitä lukemalla sijaishuoltopaikassa tehdyt kirjaukset ja muutoksenhakukelpoiset rajoituspäätökset. Sijoituksen alkuvaiheessa käydään sijaishuoltopaikan edustajien kanssa läpi rajoitustilanteisiin liittyvät käytännöt. Outamon lastenkodissa laaditut kuukausikoosteet, rajoitustoimenpiteiden kirjaukset ja tehdyt rajoituspäätökset tallennetaan reaaliaikaisesti asiakastietojärjestelmään, jossa sosiaalityöntekijä voi perehtyä niihin. Mikäli lapselle tehtyyn rajoituspäätökseen liittyy akuutti kriisitilanne, Outamon lastenkodin ohjaaja ilmoittaa asiasta välittömästi sosiaalityöntekijälle, jotta tämä voi mahdollisimman pian tutustua päätökseen. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän edellytetään arvioivan, onko tehty rajoituspäätös lapsen edun kannalta asianmukainen ja onko siihen lain mukaiset perusteet. Riittävän perusteellinen perehtyminen yksittäisiin päätöksiin on ajoittain erittäin vaativaa sosiaalityöntekijöiden asiakasmääristä ja ennakoimattomista kiireellisistä lakiin perustuvista tehtävistä johtuen.

Lapsen hoitoa ja kasvatusta sijaishuoltopaikassa koskevissa neuvotteluissa ja tapaamisissa käydään läpi rajoitustoimenpiteiden peruseriaatteita. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on varmistaa, että lapsi ja hänen vanhempansa ovat tietoisia rajoitustoimenpiteistä koskevista säännöksistä sekä omista oikeuksistaan. Lapsen ja sosiaalityöntekijän keskinäisissä tapaamisissa kiinnitetään huomiota lastenkodin sääntöihin ja kasvatuskäytäntöihin sekä käydään läpi lapsen tiedonsaantioikeus, rajoituspäätöksiin liittyvät kuulemiset, tiedoksiannot ja muutoksenhakuoikeudet.

Mikäli sosiaalityöntekijä havaitsee lapseen kohdistuviin rajoitustoimenpiteisiin liittyviä epäkohtia, niistä pyritään keskustelemaan välittömästi lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan työntekijän kanssa ja lapsen hoidon ja huolenpidon kannalta epätarkoituksenmukaisten rajoitusten tarpeellisuus pyydetään arvioimaan uudestaan.

Sijoituksen sosiaalityön yksikön sosiaalityöntekijät eivät vastaa lastensuojelulaitosten yksikkökohtaisesta valvonnasta, vaan siitä vastaa sijaishuollon asiakasohjaus. Mikäli lastenkodin hoitokäytännöissä on useampia lapsia koskevia puutteita tai epäkohtia, esimerkiksi henkilökunnan käytöksessä tai rajoitustoimenpiteiden käytössä taikka laimin-

24.04.2018

lyötäessä vakavasti yksittäisen lapsen hoito, sosiaalityöntekijä tekee epäkohdasta ilmoituksen asiakasohjaukseen. Asiakasohjauksen yksikö tekee suunnitelmallisia ohjaus- ja valvontakäyntejä lastensuojelulaitoksiin, jolloin se tarkistaa epäkohtailmoitukset ja otannan rajoituspäätöksistä sekä haastattelee lapsia ja kysyy esimerkiksi heidän kokemukseen rajoitustoimenpiteistä.

Sosiaali- ja terveystoimialalla on valmisteltu pysyväisohje "Rajoitustoimenpiteet ja yhteydenpidon rajoittaminen lastensuojelulain mukaisesti". Ohjeessa on huomioitu oikeusasiamiehen kanslian edustajien tarkastuskäynnillä 20.9.2017 tekemät havainnot rajoitustoimenpiteitä koskevasta päätöksentekomenettelystä Outamon lastenkodissa sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuus valvoa lapsen sijaishuollon järjestämistä ja rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Pysyväisohje toimitetaan apulaisoikeusasiamiehelle, kun se on hyväksytty.

Edellä sanotun perusteella sekä viitaten liitteenä olevaan lastenkotitoiminnan päällikön selvitykseen Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunta katsoo, että asian ei tulisi antaa aihetta enempään toimenpiteisiin.

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Karri Välimäki, johtava lakimies, puhelin: 310 43970
karri.valimaki(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen pyyntö 31.1.2018, 6987.pdf
- 2 Tarkastuspöytäkirja 1.12.2017
- 3 Perhe- ja sosiaalipalvelujen lastenkotitoiminnan päällikön selvitys 9.3.2018

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano